

בענין גרם פסיק רישא - שיעור 545

I. **תנורים שיש בהם טערמוסטאט** האם מותר לפתוח דלת התנור בשבת כשהאש אינה דולקת דנראה שאינו רק גרם פסיק רישא ואם צריך להסיר כל המאכלים שבתנור דאם לאו הוי גרם פסיק רישא דניחא ליה על איסור דאורייתא

II. אם גרמא אסור בשבת ויו"ט

(א) **עייין במס' שבת** (דף ק"כ:) "דכתיב לא תעשה כל מלאכה עשייה הוא דאסור אבל גרמא שרי" וכן כתב השו"ע (ש"ז - כ"ג) דגרם כיבוי מותר אבל הרמ"א כתב גרמא מן התורה שרי אבל מדרכונן אסור אם אינו במקום הפסד והבה"ל כתב דלאו דוקא כיבוי דהוא משאצל"ג דאפילו בכל מלאכות הדין כן ובש"ט גבורים (ס) מסופק בזה וצ"ע למה לא הביא הבה"ל דעתו ועייין עוד בשער הציון (תק"ד - ל"ח) דשיטת הרמ"א אין לה מקור וכמו שכתב הט"ז (נסוף סק"ו) ולא מצינו חבר לשיטת הרמ"א וגם המג"א (סק"ו) כתב דהרא"ש לא ס"ל שיטה זו וכן משמעות הסוגיא ומ"מ אנו פסקינן כהרמ"א דגרם כיבוי אסור בשבת ועייין באבני נזר (ל"ח) דגם במקום הפסד מצוה שרי

(ב) **יש מחלוקת ביום טוב** אם גרם כיבוי אסור עייין במס' ביצה (דף כ"ג:) בתוס' (ד"ה "והמסתפק") דשרי ביו"ט ולכן מותר לחתוך נר שעוה שדולק אבל הרא"ש (ס) כתב דאסור ובשו"ע (תק"ד - ג) פסק המחבר כהרא"ש והרמ"א כתוספות ועייין במ"ב (סק"ג) דנכון להחמיר אבל בשער הציון (סק"ח) משמע דאין צריך להחמיר ואפשר אפילו בשבת מותר לכתחלה

(ג) **בכל האופנים שהותרא גרמא** לפי דברי הפוסקים אלו האוסרים אין להתיר אלא במקום פסידא וכמו כן לצורך מצוה או חולה קצת (שו"ת יביע אומר ג' - סוסי - י"ח כהשו"ע ע"ג - ה) אבל אין להסתמך על היתר דגרמא רק על דרך מקרה אבל לא בקביעות ולכתחלה (שש"כ י"ג - ל"ח בשם הרשו"א)

(ד) **ועוד משמע דגרמא יותר קל מאמירה לנכרי** שגרם כיבוי מותר במקום פסידא לדברי הכל אבל אמירה לנכרי אסור

III. אם גרם פסיק רישא מותר

(א) **עייין בש"ט גרם פסיק רישא** כי האי דגרם כיבוי אי שריא או דלמא גבי דליקה הקילו אבל זהו לשיטתו דמתכוין להגרם אסור ואבל אנו פסקינן דאפילו במתכוין מותר ואין מקום לספקתו ע"ש וע"ע בשש"כ (ח - הערה ק"ח) מהגרשו"א דיש להסתפק על היתר זה של גרמא בפ"ר בדאורייתא

(ב) **עייין בשו"ת הר צבי** (ק"ג) שהתיר בפתיחת חלון בשבת כנגד חדר השתילים מטעם גרם פ"ר דניחא ליה על איסור דאורייתא וכ"כ השו"ת יחיה דעת (ה - כ"ט) וטעמם דלא מהני פסיק רישא להיחשב גרמא כמעשה וכן כתב האבני נזר (ק"ד)

(ג) **והשו"ת באר משה** (ח - מ"ד ד"ה "ונראה לי") כתב דאם אינו מתכוין להגרמא שרי וזה בענין פתיחת הברז של מים חם ביו"ט

(ד) **וכן כתב בשו"ת חלקת יואב** (ח - י"א) ומכריע דהעושה מלאכה דרך גרמא בלא מחשבה מותר וראיתו משיטת הרשב"א דהיכא שנתכוין גם לשמור הבית אין בנעילתו צידה ולשיטת הרא"ש רק היכא שדוחפו לבית וסוגרו אבל אם היה כבר בבית וסוגרו פטור וזה הוי רק גרמא בעלמא כיון שלא עשה מעשה בגופו להכניסו בבית וזה כהאב"נ (ק"ד)

(ה) **ועייין בבה"ל** (ד"ה "ויבנה צמורה" תק"ד - ג) דמותר להוסיף פתילות לנר דולק כדי שיבעיר הרבה ואינו מותר אלא אם מכוין שיאיר ולא שיכבה מהר ואף יכבה מהר מותר משמע דגרם פסיק רישא מותר (ואולי יש לומר שזה דומה לצד נחש כשיטת הרמב"ם) ועייין עוד במ"ב (ר"ט - סק"ח) דסתימת תנור בשבת מותר ע"י נכרי אבל ע"י ישראל אסור ואע"פ שאינו מכוין לכיבוי מ"מ פסיק רישא הוא ואפשר לומר דסתימת התנור נחשב כיבוי בידיים משא"כ בהוספת פתילה ולענין פתיחת פי התנור לכו"ע אסור ע"י ישראל אם ידוע שיש גחלים לוחשות דהרוח מבעיר את הגחלים ומסתברא גם זה חשוב כיבוי בידיים דאם לאו מה לשון דלכו"ע אסור הא יש מתירים גרם כיבוי לכתחלה אלא צ"ל דדומה לבידקא דמיא בכח ראשון וכן נר הקבוע בדלת אין זה גרם כיבוי אלא אסור משום מקרבה כיבוי (ש"ט מ"ז:) וזה דומה לנתינת קערה על גבי הנר דאסור משום מקרבה הכיבוי או כיבוי בידיים עייין במ"ב (רע"ז - ז) ועייין בבה"ל (תק"ד - ג ד"ה "ומותר") דאם הליכה גורם בודאי שיכבה אסור משום דאין זה גרם אבל מקרוב הכיבוי וראיה ברורה מהמ"ב דגרם פסיק רישא מותר מ' (שנ"ז - סק"ח) דשפיכת מים בכור מליאה כרה"י וגרם הוצאת מים לרה"ר דמותר ע"ש

1) **עיינ בשש"כ** (י"ג - י"ח) **sink draining onto plants** - דיש להתיר דכיון שאינו מכויין להוציא המים כדי להשקות בהם ואע"ג דהוה פ"ר דניחא ליה מותר זה גרם פסיק רישא וטעם ההיתר דרבנן החשיבו גרמא כמעשה רק אם מתכוין לתוצאת הפעולה ולכן דלא מהני פסיק רישא להחשיב גרמא כמעשה (מילואים דף י"ז הערה ז"ה) וכ"כ השש"כ (כ"ו - הערה ל"ה) אמנם עיינ בשש"כ (ה - הערה ק"ח) שכתב בשם רשז"א דיש להסתפק על היתר זה של גרמא בפסיק רישא בדאורייתא וע"ע במילואים (י"ג - הערה נ"ה) דהתם קעביד בידיים ומתכוין לכן מסתפק אבל הכא בכיור אשר המים הנשפכים לתוכו זורמים דרך צינור עד שמגיעים לקרקע זרועה מותר משום דאינו מתכוין והוא הדין בנידן דידן בפתיחת התנור אינו מתכוין ולכן גרם פ"ר על איסור דאורייתא מותר וכ"כ המאירי (שנת ק"כ: ד"ה מי ששכת)

2) **וכ"כ האג"מ** (ד - ע"ד - כ"ח) דמותר משום דאינו מתכוין וע"ע באג"מ (יו"ד קט"ג בסופו) דאוסר מכונה כזו שבדבור או שבצלו שנופל על המכונה נעשה מלאכה בשבת ואף בלא מתכוין אם הוא פסיק רישא אמנם אפשר דאין זה נחשב גרמא אלא פסיק רישא ועיינ בתוספות (שנת מ"ח: ד"ה מיסס) דפסיק רישא נעשה הא דאינו מתכוין כמתכוין וצריך מעשה וגרמא אינו מעשה

3) **למעשה** גרמא הוא שבות קל ואסור להרמ"א דוקא אם מתכוין להגרמא אבל אם הוא אינו מתכוין אפילו אם הוא פ"ר דניחא ליה על איסור דאורייתא יש כמה מקילים והמקילים יש להם על מה לסמוך ועוד דהם העיקר אמנם כי לא ידעתי מה דעת גדולי הפוסקים בזה אין אני אומר דעתי אלא כתנאי שלא הורו היפוך מדעתי ואז בטלה דעתי

IV. **התנורים החדשים שיש בהם מגירה (heating drawer) שמיוחד לחמם בו מאכלים** שכבר נתבשלו ואין בו כח להתבשל עיינ באג"מ (ד - ע"ד - ל"ה) דאם יש שם שתי מדות להגדיל האש אסור ולכן בנ"ד יש לאסור אם לא היה שם מע"ש כמו בהאט פלייט בנידונו ושמעתי דרב אלישיב אסר בנ"ד משום הטמנה דהטמנה ברובו שמה הטמנה ודלא כהאג"מ (ד - ע"ד - ז) דאם משהו מן הקדירה אינה מכוסה לא נחשוב טמון

V. **התנורים אלו יש עוד ענין דעל גביו נעשה כעין זכוכית** ולכן אינו נכון ליתן בלעך של מתכת עליו דשמא יתקלקל ולכן יש בעיא של שהייה וחזרה ואין לסמוך על ההיתר של כסוי הידית של הגאז וגם יותר טוב שלא להשתמש בהקדרה בלעך (עיינ בשיעורים 145 & 151) ואבאר ואיכרא אם הדבר מבושל כמאכל בן דרוסאי ואינו צריך להחזיר הקדירה אין צריך בלעך לבני אשכנז

VI. **בענין תנור או קראק פאט חשמלי שהכין מע"ש שעון לפתוח החשמל בשעה ידועה בשבת**

א) **יש לחקור אם האיסור של שהייה וחזרה רק אם הוא עצמו עשה הפעולה של שהייה או חזרה או אפילו בלא פעולת מעשה שהייה וחזרה אסור ועיינ בחזו"א (ל"ח - ג)** דאין האיסור תלוי במעשה העמדה של הקדירה על האש אלא במציאות הקדירה על הכירה בשבת משום גזירת שמא יחתה ובנידן דידן חשיב שהייה בתחלה ואסור ולכן אפילו עושה שהייה וחזרה ע"י נכרי או קטן או גרמא אסור (רמ"א הל"ג - ה) ועוד דאם אחר עשה מעשה שהייה שלא ברשותו מ"מ אסר הקדירה ולא שייך בזה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו (בה"ל ע"ה) משום שלא אסרו הפעולה אלא המציאות והמצב (עיינ בספר אילה שלוחה דף קט"ט)

ב) **אמנם עיינ בציין אליעזר** (ז - ט"ז) שהביא פסק של החתם סופר במופלגי תורה דפ"פ דמיין דמקילין בדבר ורב העניקן בעדות לישראל (דף 122) חלק בין חימום דמותר ובין בישול ע"י שעון דאסור ועיינ בשערים מצויינים בהלכה (ט"ז - מ"ג)

ג) **יש תשובת כתב יד של רב משה** (משנת תשמ"ג) וכותב האג"מ (ה - כ"ד - ה) דלעשות מלאכת בישול בשבת ע"י שעון חשמלי שיבעיר למחר אין להקל אף כשהוזמן לשבות אצל אחד שמקיל בזה ורק בהדלקת וכבוי הנרות דחשמל אין למחות ואף גם זה לא ידוע הטעם לחלק (אג"מ ז - ס) ואם נתן הקדירה בשבת קודם פתיחת החשמל אסור לדברי הכל משום סוף אש לבוא (מ"ב ש"ח - ק"ח) וסגירת החשמל ע"י השעון מותר בשבת להחזו"א ולאג"מ אסור

VII. **חזרה בתוך התנור שמעתי מהגאון רב דוד פיינשטיין חידוש נפלא שאביו הגאון רב משה**

לא סבר דצריך קופסא מד' דפנות לחזרה לתוך התנור כמו שכתב רב שמעון איידער בספרו החשובה (דף ט"ו) ונכתב גם כן בקיצור באג"מ (ד - ע"ד - כ"ו - כ"ז) אלא הוא ענה לו על שאלתו שזה מועיל לחזרה אבל גם בלעך רגילה מועיל דבזמן הזה תוכה אינו חמור יותר מעל גבו דכמו שהבלעך הרגילה מועיל לעל גבו כך מועיל לתוכו ודברתי עם רב שמעון והוא לא רצה לקבל דבריו ועיינ בספרו בסופו (דף ע"ו - ח"ל ל"ג) ששם נכתב השאלה בשלימותו ולא כמו שנכתב באג"מ ה"ל ועוד שמעתי מרב דוד פיינשטיין דחזרה לתוך הקראק פאט מותר אם יכסה הידית לבד או אפילו חתיכה אחת של נייר אלומיניום בתוכו בלא כסוי הידית די וצ"ע

נפס לולו נשמות אלו אורי ר' אלעזר ליפא ב"ר יעקב ארזב"ר ע"ה ואלו אורות האלה רחל ב"ר גרשון חנוך הסניך הכהן ע"ה